

Kamen splav se potopi. Noben kamen ne plava. To vsi vemo. A ne, kadar gre za Saramagov Kameni splav, kjer je meja med resničnostjo in sanjami zabrisana in kjer se nadrealno nenehno meša z grobo resničnostjo.

Roman portugalskega pisatelja in Nobelovega nagrajenca Josea Saramaga, je bil izdan pri založbi Beletrina prevedla pa ga je Barbara Juršič. Kljub temu, da je avtor Nobelov nagrajenec, pa za ta roman ne morem trditi, da je presežek njegove pisateljske kariere. Na trenutke sicer spominja na Esej v slepoti, vendar je manj dodelan, poglobljen in prepričljiv. Vseeno pa je prav, da je nastal prevod, saj smo lahko do dela kritični, lahko opazujemo pisateljev razvoj in primerjamo tekste med seboj.

Zgodba, ki se poigrava z usodo in naključji, nas popelje v svet, kjer zavladava kaos. Nekega dne se namreč Iberski otok loči od preostalega dela Evrope in svobodno zaplava po morju. Vzrok nenavadnega pojava je strokovnjakom neznan, ob branju pa sem kot bralka postala priča skrivnosti, ki se splete med petimi junaki, ki naj bi bili vir te katastrofe. Namreč; v trenutku, ko se Evropa prelomi, Joana Carda z brestovo palico nariše črto v pesek, Joaquim Sassa v morje vrže kamen, ki ne pristane, Joseja Anaica obiše jata škorcev, Maria Guavaira pa para nogavico, katere nit se ne konča. Junaki se najdejo, pridruži se jim še nenavadni pes in skupaj se odpravijo na pot po Iberskem (pol)otoku.

A kakršen koli kaos je že, v vsakem se da najti red, red mikrokozmosa v kaotičnem makrokozmosu. In ta red ustvarja usoda petih, med seboj nenavadno povezanih glavnih junakov. Kako in zakaj pravzaprav ne vemo, vemo le, da so njihove poti skupne. In ko se ljudem zdi, da jih je povezala usoda, se predajo drug drugemu, so povežejo v nenavadni čutni svet in se predajajo telesnim užitek in strastem. S človekom se prične tisto, kar je nevidno, reče eden izmed junakov in res je. Nevidna energija, ki se izpostavi med ljudmi, občutek, ki mu včasih rečemo kar ljubezen na prvi pogled. Nevidno. A Saramago vse podrobnosti spravi v vidnost in bralcu opiše tudi nevidne stvari, osredotoči se na podrobnosti, na bivanje drobnih koščkov sveta, ki imajo svojo večnost. Bralec opazi tisto, kar za ostale ostane neopazno, drobno, predmete, ki skupaj z vsemi nami ustvarjajo resničnost, polnost in razgibanost našega sveta. Hkrati pa zna razširiti pogled tudi na celoto, kakor da bi zaobjel ogromen posnetek z vsemi najmanjšimi in na videz nepomembnimi stvarmi.

Kljub junakom pa se zdi, kot da glavna vloga v romanu pripada črti. Prekinitev; tisto, kar spremeni življenje ljudi, konec nečesa starega in začetek nečesa novega, začetek prej hipotetične realnosti, začetek možnosti, da se sanje izživijo in da se ponovno izpostavijo vrednote, ljubezen in strast. Glavni akter v romanu je torej črta, ki loči sivi vsakdan od novega, polnega upanja, kjer se zdi, da je dovoljeno vse. Vendar nenavadno potovanje in izživete sanje ne moreta trajati večno- življenje se mora nekega dne ustaliti v svojih starih tirih.

Avtor nas s svojim gostobesednim in tekočim načinom pisanja, ki spominja na tok zavesti, posrka v svet, v katerem si na trenutke zunanji opazovalec, spet drugič postaneš del intimne zgodbe glavnih junakov. Njegov rahli cinizem se osredotoča tudi na zunanje dogajanje, kjer si lahko v nerealni situaciji privošči kritiko današnjih mednarodnih odnosov in pozicije sveta: na rahlo posmehljiv način te opomni na vse banalnosti, ki se dogajajo na področju politike. Še posebej (kar je seveda logično) se osredotoča na odnos med Španijo in Portugalsko. Nenehna želja po prevladi Špancev nad Portugalci, hkrati pa grobo izenačevanje Iberskega polotoka kot samo in izključno Španije, kjer se na Portugalce pozabi. Karikira Angleže s svojo željo po tem, da bi Gibraltar še vedno ostal njihov, pa tudi politike in ekonomiste, ki se v tako čudni situaciji ne znajdejo več. A kljub temu, da politični problemi postanejo nenavadni, še vedno ostane tu borba za ozemlje, prevlado in korist posameznih nacij, vendar se pet junakov ne ozira več na politično stanje in okolico, ker sta potovanje in ljubezenske prigode seveda veliko preveč pomembni

dejavnosti. Seveda ne smemo pozabiti tudi na absurdnost, ki se vedno znova poudarja: »Bilo bi absurdno, če ne bi bilo res.« A je res, in ker je res, ni absurdno, temveč tragično, za mene, bralko pa postane absurdno. Vsi dogodki postanejo trivialni, celo smešni. Svet postane kar naenkrat blazno zrelativiziran.

Roman je zelo berljiv in z izvirnimi primerami, obilico medbesedilnih postopkov in čudovitim jezikom bogati bralca na vseh nivojih. Vendar pa na trenutke pogrešam večplastnost likov. Čeprav so vrženi v nerealno situacijo bi morali ohraniti svoje karakterne lastnosti in prepričanja. Junaki preveč begajo, konec njihovega potovanja pa nima ne konkretnega niti simboličnega zaključka, tako, da zgodba sploh ni zapomnljiva, kaj šele efektivna. Razlaga verjetno tiči v tem, da so liki tako predvidljivi ravno zato, ker jih vodi nekakšna neuničljiva moč usode, hkrati pa niso omejeni s svojo vsakdanjo realnostjo. A junaki pozabijo, da se pobeg iz vsakdana vedno zaključi- vsak, še tako nov način življenja te na koncu ujame v svoj vsakdan.

Kameni splav bo splaval, ko bodo junaki pozabili nanj in se ločili. Splaval bo, ko ga nihče več ne bo opazil: nevidno se bo pritihotapil mimo nas, med tem, ko bomo mi sanjarili o drugih vesoljih.

Ana Lorger

{fshare id=1306}